

5.2. Eiropas Savienības politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu plānošana valsts budžetā

ES fondu un citu ārvalstu finanšu palīdzības finansējums šobrīd ir viens no būtiskākajiem investīciju avotiem Latvijas tautsaimniecībā, stimulējot ekonomisko izaugsmi un nodrošinot iepriekš noteikto vajadzību un tautsaimniecības strukturālo izaicinājumu rezultatīvu un sekmīgu risināšanu. Šī finansējuma izmantošanas mērķi un apjomi konkrētās jomās ir apstiprināti plānošanas dokumentos, un to izmantošanas kārtībai ir izstrādāts tiesiskais regulējums.¹

Kohēzijas politikas ES fondu 2014. – 2020. gada plānošanas perioda darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”² paredz 4,64 mljrd. *euro* ieguldījumus. Darbības programma nosaka Kohēzijas politikas fondu investīciju principus saskaņā ar NAP, identificējot nozares un tautsaimniecības vajadzības ar vislielāko nepieciešamo atbalstu, kā arī nosakot sasniedzamos rezultātus nākamajiem septiņiem gadiem.³

2023. gadā ir paredzētas investīcijas 720,0 milj. *euro* šīs darbības programmas ietvaros starp 9 dažādiem prioritārajiem virzieniem, no kuriem apjomīgākās investīcijas tiek prognozētas šādās jomās:

- pāreja uz ekonomiku, kura rada mazas oglekļa emisijas visās nozarēs;
- veselība, sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana;
- mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspējas uzlabošana;
- ilgtspējīgas transporta sistēmas izveide.

2023. gadā ir paredzēts aktīvi turpināt arī 2022. gadā uzsāktās investīcijas REACT – EU⁴ pasākumiem, kas tika ieviesti papildus darbības programmā, lai samazinātu pandēmijas krīzes radītas sekas.

Lai izmantotu ES fondu finansējumu pilnā apmērā, vienlaikus nodrošinot savlaicīgu ES fondu līdzekļu ieplūšanu tautsaimniecībā, ikgadēji tiek izstrādātas gan atmaksu prognozes projektu ieviesējiem, gan uzraudzīta projektu ieviesēju finanšu disciplīna, sekojot līdzi maksājumu pieprasījumu gada izpildei pret ieviesēju sniegtajiem plāniem.⁵

2023. gads iezīmē arī ambiciozāku ES nākamā daudzgadu budžeta termiņa sākumu un praktisku investīciju ieplūšanu tautsaimniecībā, jo 2022. gada 25. novembrī EK pieņēma lēmumu par jaunās **Kohēzijas politikas ES fondu 2021. – 2027. gada plānošanas perioda**

¹ Tostarp Kohēzijas politikas ES fondu projektu finansēšanas kārtību nosakot MK 2015. gada 17. marta noteikumos Nr. 130 “Noteikumi par valsts budžeta līdzekļu plānošanu Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu īstenošanai un maksājumu veikšanu 2014. – 2020. gada plānošanas periodā”; <https://likumi.lv/ta/id/273118-noteikumi-par-valsts-budzeta-lidzeklu-planosanu-eiropas-savienibas-strukturfondu-un-kohezijas-fonda-projektu-istenosanai-un-mak>

² Ar darbības programmu iespējams iepazīties ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – ES fondi 2014 – 2020 → Plānošana → Plānošanas dokumenti: <http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti>

³ Informācija par normatīvajiem aktiem ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – ES fondi 2014 – 2020 → Normatīvie akti: <http://www.esfondi.lv/normativie-akti>

⁴ Atvēršanas palīdzība kohēzijai un Eiropas teritorijām

⁵ Plāni, arī informācija par ieviešanas progresu ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – ES fondi 2014 – 2020 → Ieviešana → Ieviešanas progress / Ieviešanas plāni un to izpilde: <https://www.esfondi.lv/2022.gads>

programmas⁶ Latvijai apstiprināšanu, paredzot 4,40 mljrd. *euro* ieguldījumiem. Ņemot vērā programmas apstiprināšanu tikai 2022. gada beigās, 2023. gadā indikatīvi tiek prognozētas investīcijas 200 milj. *euro* projektiem – atbildīgās institūcijas plāno jau 2023. gadā uzsākt projektu atlases par ~60% no pieejamā finansējuma. Investīciju savlaicīga realizēšana ir būtiska, lai Latvija kā dalībvalsts izpildītu EK noteiktos N+3 kritērijus.

Tāpat jau kopš 2021. gada 13. jūlija apstiprināts Latvijas ANM plāns. Tas paredz līdz 2026. gadam veikt ieguldījumus 1,83 mljrd. *euro* apmērā, lai arī mazinātu pandēmijas krīzes radīto sociālo un ekonomisko ietekmi, un atbalstītu reformas un investīcijas, kas saistītas ar pāreju uz zaļo un digitālo ekonomiku. Līdzīgi kā kopējā plānā, arī 2023. gadā paredzētas investīcijas galvenokārt klimatu mērķu sasniegšanā, digitālajā transformācijā un nevienlīdzības mazināšanā – kopā 379,8 milj. *euro*.⁷

Kopumā ANM un Kohēzijas politikas ES fondu abu periodu ieviešanai ieplānoti 1,3 mljrd. *euro* budžeta izdevumi 2023. gadā, kas ir ievērojamākais izdevumu apjoms kopš attiecīgu ES investīciju instrumentu pieejamības Latvijai.

Ārvalstu finanšu palīdzība ietver arī EEZ/Norvēģijas grantus, ko donorvalstis (Norvēģija, Islande, Lihtenšteina) novirza ES jaunajām dalībvalstīm ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanai ES. Latvijai 2014.–2021. gada periodā ir pieejami 85,4 milj. *euro* (līdz 2025. gada vidum) sešu programmu īstenošanai, kuras administrē nozaru ministrijas un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Divpusējās sadarbības fondam, Tehniskai palīdzībai vispārējai grantu vadībai un kontrolei. Programmu jomas⁸ ir: (1) Starptautiskā policijas sadarbība un noziedzības apkarošana; (2) Korekcijas dienesti; (3) Pētniecība un izglītība; (4) Klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās tām un vide; (5) Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas un mazie un vidējie uzņēmumi; (6) Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība. 2022. gadā uzsākās vēl pēdējās aktivitātes, īstenošanā ir gandrīz visi plānotie projekti. Līdz ar to prognoze izdevumiem 2023. gadā ir 25,1 milj. *euro*.

⁶ Ar darbības programmu iespējams iepazīties ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – ES fondi 2021 – 2027 → Plānošana: <https://www.esfondi.lv/planosana-1>

⁷ Detalizēta informācija ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Eiropas Atveseļošanas fonds: <https://www.esfondi.lv/atveselosanas-un-noturibas-mehanismi>.

⁸ Detalizēta informācija ir pieejama EEZ/Norvēģijas grantu portālā: <https://eeagrants.lv/>.